

קול צופיך

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

ויקרא - תשס"ג - מאת מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָאֱלִיהוּ זְצוּק"ל

רצונו העז של משה רבנו להכנס לארץ

בגמרא מובאת מחלוקת האם את הפסוקים 'וימת שם משה' וכו' כתב משה רבנו בעצמו או יהושע, וז"ל הגמ': וימת שם משה עבד ה' - אפשר משה מת וכתב וימת שם משה? אלא, עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע, דברי ר"י, ואמרי לה ר' נחמיה. אמר לו ר"ש, אפשר ס"ת חסר אות אחת, וכתב לקוח את ספר התורה הזה? אלא, עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכתב, מכאן ואילך הקב"ה אומר, ומשה כותב בדמע", עכ"ל (עיין ב"ב טו ע"א, מנחות ל"ע ע"א). ומבאר הגאון שכתב פסוק זה בדמעות ממש, כי היה לו רצון עז לעלות לארץ ישראל. ומדוע היה רצונו כה עז לכך? ובאמת רואים אנו, שלפירות חו"ל יש טעם תבן לעומת פירותיה של אר"י. והב"ח אומר שכשמברכים 'לאכול מפריה ולשבוע מטובה' צריך לכוון שבפירות אר"י יש מעלה מיוחדת שמקיימים בהם מצוות רבות של תרומות ומעשרות ועוד; כך משה רבנו באמת רצה לאכול מפריה ולשבוע מטובה, וזאת כדי שיוכל לומר בברכה האחרונה 'על מחיתה ועל כלכלתה', וכן 'על פרי גפנה'. אמר לו הקב"ה למשה שאם הוא רוצה להרויח את המצוות הכרוכות בהתיישבות בארץ דוקא, הוא מוכן להעניק לו את שחרם כאילו שקיימים - אלא שמה רבנו בכל זאת רצה לקיימם בפועל, כי אינו דומה שחר הבא על המצוות שנתקיימו בפועל, לשחר שבא על מצוות שזקפו על עושיהן כאילו שקיימים אותם. וז"ל הב"ח בטור (או"ח סי' ר"ח) על מה שכתב הטור שם בשם ספר המצוות שאין לומר "ונאכל מפריה ונשבוע מטובה", "שאין לחמוד הארץ בשביל פריה וטובה". וכתב על זה הב"ח "תימה, הלא קדושת ארץ הנשפע בה מקדושת הארץ העליונה היא נשפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ וכו'. ועל כן, ניחא שאנו מכניסים בברכה זו 'ונאכל מפריה ונשבוע מטובה', כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבוע מטובתה".

מדוע לא רצה הקב"ה שיכנס משה לארץ

אמר לו הקב"ה למשה רבנו שאין רצונו שיכנס לארץ, כי דבר זה יסב צער ואף נזק לעם ישראל בעתיד, שכן אם הוא יכנס הוא בודאי ירצה לבנות את בית המקדש, וכשם שהמשכן שבנה עומד לעד, כך בית המקדש יעמוד על תלו לעד ולא יחרב כלל. ושמה תאמר מה נזק הוא זה, אדרבה יש בדבר זה תועלת גדולה ורוח רב? אין הדבר כן, כי הרי עתידים עם ישראל לחטוא, ואת כעסו של הקב"ה יפיל על עם ישראל ולא ישאר משונאים של ישראל שריד ופליט ח"ו, על כן מוטב שיכלה את חמתו על עצים ועל אבנים; כששמע כך משה רבנו וראה את התועלת האמיתית שבהמנעות הכנסו לארץ, הסכים וקיבל את הגזרה. ועיין לרש"י (קידושין דף ל"א ע"ב ד"ה 'אסתייעא'): "מזמור לאסף וכו' קינה לאסף צריך להיות, ודרש שכן אמר אסף שירה, על שכינה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו, ומתוך כך הותר פליטה בישראל שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד, וכן הוא אומר 'כלה ה' את חמתו ויצת אש בציון (איכה ד')".

'בכל ביתי נאמן הוא'

משה רבנו עומד ומתפלל תקט"ו תפלות (כמנין 'ואתחנן') כדי שתתן לו האפשרות להכנס לארץ ישראל, והקב"ה מפסיקו ואומר לו 'אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה'. ביאור הדברים הוא שהקב"ה אומר לו למשה רבנו, אם תוסיף עוד לדבר ולהתפלל בעניין זה, אאלץ להכנע ולתת לך להכנס לארץ. נקל לחשוב שכל אדם היה 'קופץ' על ההזדמנות וממשיך להתפלל כדי להשיג את מבוקשו שכל כך

השיעור לעילוי נשמת:

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָאֱלִיהוּ זְצוּק"ל

פרשת השבוע: ויקרא

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"ג.

שבת זכור וענייני המגילה

חיבתו של משה רבנו אצל הקב"ה

בפרשת השבוע נאמר (ויקרא א', א) 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיִּדְבֶּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר. וּפִרַשׁ רִשְׁיִי, וְזִכֹּר: "לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה, לשון חבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר וקרא זה אל זה, אבל לנביאי אומות העולם נגלה עליהן בלשון עראי וטומאה, שנאמר ויקר אלהים אל בלעם". רש"י בא ללמדנו את גודל חיבתו של משה רבנו אצל הקב"ה. הנה ידוע, שכשאדם פונה לחברו וקורא לו בלשון נסתר ולא בשמו, סימן הוא, שאינו מכירו ומחבבו, אבל אם פונה אליו בשמו, בידוע שהוא אוהבו ומחבבו. הקב"ה קרא למשה רבנו ע"ה בשמו ואמר לו משה! משה! בא תעלה לשמים - והיו המלאכים שומעים ומשתוממים מי הוא זה שזוכה ליחס של חיבה מבורא עולם. וכשהגיע לשמים אמר לו 'משה חביבי שב תנוח מעמל הדרך', ושוב קרא לו בשמו בחיבה משה משה בא ואלמד אותך תורה. והיו המלאכים תמהים מדוע זכה בן אנוש זה להפליה בולטת שכזו. והיה הקב"ה עושה הפסקות בעת שהיה מלמד את משה, "וימה היו הפסקות משמשות, ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, קל וחומר להדיוט הלומד מן ההדיוט", לשון רש"י פסוק א'.

ענוותנותו של משה רבנו

את גודל ענוותנותו של משה רבנו רואים בפרשה זו, שכן הוא כתב בתורה אל"ף זעירה במילה ויקרא. וכך מובא במדרש, וז"ל: "ועוד בא וראה ענוותנותו של משה וכו' ומנין שקראו הקב"ה ואמר לו כן, שנאמר ויקרא אל משה, וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" (אוצר המדרשים עמוד תנ). בתחילה לא רצה משה רבנו לכתוב 'ויקרא אל משה', שכן ראה בכך סממן של גאווה וכבוד, על שזכה שהקב"ה קורא לו בשמו - אלא רצה לכתוב 'ויקר' אל משה, שאז ישתמע שקרא לו באקראי; אמר לו הקב"ה אל תחסיר ולו אות אחת מהתורה, שכן אפילו קוצו של יו"ד שחסר פוסל, וכיצד אתה רוצה למחוק אות שלמה? על כן הלך משה רבנו וכתב אל"ף קטנה.

הדיו שהחסיר והותיר משה מתוך ענוה

כשציוה הקב"ה את משה לכתוב את התורה, מסר בידו כמות של דיו המספיק בדיוק לכתיבת כל אותיות התורה על קוציהם ותגיהם. וכשכתב משה רבנו את המלה 'ויקרא' באל"ף זעירה, הותיר טיפת דיו ממה שהוקצב לו. מה עשה? אנו מוצאים שאת הפסוק 'וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה' לא רצה משה רבנו לכתוב שכן יש בו ריח של גאווה, וכתבו בהכרח שכן כך נצטווה, אלא שכתב את המלה 'עניו' בלי יו"ד למרות שראוי לכתבה עם יו"ד, והיה מיותר לו דיו בגלל זה, אמר לו הקב"ה שינצל את אותה הטיפה הנותרת מהאות אל"ף של ויקרא, וכן את הדיו שנותר מאות יו"ד של המילה 'עניו', וימרח על מצחו, ומזה קרן עור פניו כידוע.

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויקרא - תשס"ג - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

דעת הרא"ש על חומרת פרשת זכור

הרא"ש כותב, וז"ל: "נתנו רבנן מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה והיכי עבד הכי והאמר רב יהודה כל יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר לעולם בהם תעבודו? מצוה דרבים שאני דאלים עשה דרבים דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל דהיינו עשה דמקדשין את השם בעשרה ברבים ואפילו הוי מלתא דרבנן כגון לשמוע קדושה וברכו שלא מצינו לו עיקר מן התורה אפ"ה דחי עשה דחיד דלא מסתבר לי דמיירי בעשרה דאורייתא כגון לקרות פרשת זכור שהוא מן התורה דמשמע דבכל ענין איירי" (רא"ש ברכות פ"ז ס"י כ). מכאן אנו למדים עד כמה חומרת קריאת פרשת זכור.

נאנס ולא שמע קריאת המגילה

הגמון אברהם כותב שאם אין לאדם ברירה ואינו יכול לשמוע שניהם אלא או את קריאת המגילה בעשרה, או "זכור" - ישמע את פרשת זכור בעשרה, כי פרשה זו של זכירת ומחית עמלק חשובה יותר. וז"ל: "ואם כן צריך לזהר יותר שישמעו קריאת פרשת זכור בעשרה ממקרא מגילה בזמנה, אלא שהעולם לא זהירי בהכי וכו' וא"כ כששומע בפורים פרשת זכור עמלק נמי זכור מעשה עמלק ויוצא י"ח". ועל זה חולק המש"ב סי' תרפ"ה ס"ק ט"ז.

כוונה לפני קריאת זכור

בסידור "קול אליהו" כתבנו נוסח של 'לשם יחוד' מיוחד לפני שקוראים פרשת זכור (בעמוד 823), כיון שמרן בשו"ע כותב שחייבים לכוון בעשיית המצוות, וז"ל: "וי"א שאין מצות צריכות כוונה, וי"א שצריכות כוונה לצאת בעשיית אותה מצוה, וכן הלכה" (אור"ח סי' ס"ד). מכאן, שאפילו אם אדם עשה מאמצים מרובים להגיע למקום מרוחק כדי להתפלל במניין ובעת קריאת פרשת זכור לא כיוון ליבו לצאת ידי חובתו, לא יצא. וטוב שהקורא יאמר לקהל לכוון לצאת ידי חובה, וכן הוא מתכוון להוציאם יד"ח (וידוע שהגאון היה משתדל לקרוא בעצמו בציבור).

חיוב קריאת ושמיעת פרשת זכור לנשים

י"א: שאם האשה רגילה כל שנה ללכת לבית כנסת לשמוע קריאת זכור, הוי כמו נדר. וי"א: שיש חיוב לנשים ללכת לשמוע, אע"פ שלדעת החינוך אין עליהן מצות מחיית עמלק, אבל לאו של 'לא תשכח', ואעפ"כ נהגו הנשים לבוא ולשמוע (ועיין לספר 'ידי חיים' סי' תרפ"ה לבעל בא"ח).

מצות מחיית עמלק

בספר החינוך האריך בענין שורשה וטעמה של המצוה החשובה של קריאת פרשת זכור ומחיית עמלק, וז"ל: (ספר החינוך מצוה תרג) "שנצטוונו לזכור מה שעשה עמלק לישראל שהתחיל להתגרות בס' בצאתם ממצרים בטרם נשא גוי וממלכה ידו עליהם, וכענין שכתוב ראשית גוים עמלק, ותרגומו, ריש קרביא דישאל הוה עמלק, שהכל היו יראים מהם בשמעם היד הגדולה אשר עשה להם ה' במצרים, והעמלקים ברוע לבבם ובמזגם הרע לא שתו לבם לכל זה ויתגרו בס', והעבירו מתוך כך יראתם הגדולה מלב שאר האומות, וכענין שמשלו בזה משל רבותינו זכרונם לברכה ליורה רותחת שאין כל בריה יכולה לירד לתוכה, ובא אחד וקפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכוה הקר אותה לאחרים. ועל זכירת ענינם זה נאמר זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. משרשי המצוה, לתת אל לבנו שכל המיצר לישראל שנאוי לפני השם ברוך הוא, וכי לפי רעתו וערמתו

התאמץ להשיג - אלא שמשה רבנו לא עשה כן, אלא הפסיק להתפלל, והכל כדי לקיים את רצונו של בורא עולם. לא לחנם קראו הקב"ה למשה רבנו 'בכל ביתי נאמן הוא' (במדבר י"ב, ז), כי הוא ויתר על רצונותיו הנחפצים ביותר והכל כדי לעשות את רצון בוראו ללא שום פניה וחפץ אישי.

לעשות רצון אבינו שבשמים

בש"ס נמנו ופורטו מצוות התורה, מצוות שחיובם מדאורייתא, ובהם מצוות עשה ומצוות לא תעשה, ומצוות שחיובם דרבנן. כמו כן, מובא בגמרות כמה וכמה מצוות שנמצאו להם 'אסמכתא' מן התורה (ולרוב אין לאסמכתא זו קשר לעצם המצוה).

מהי משמעותה של מצוה שרק הסמיכה על פסוק?

דעת הריטב"א: שאין חיוב מן התורה לקיימם, אלא ניתנת לאדם בחירה אם לקיימם או לא, והאסמכתא באה להראות לנו שיש במצוה זו רצון ה'. ודבר גדול למדנו ממשוה רבנו והושרשנו בו, שכל דבר שיש בקיומו רצון ה', מקיימים אותו במסירות נפש כמו כל המצוות שפורשו בתורה. וזהו שאנו רגילים לומר "לעשות רצונך בלבב שלם", ולא אומרים לעשות את מצוותיך, כי יש מצוות שלא נצטוונו עליהם במפורש, אלא חז"ל למדונו בדרך דרשות שהתורה נדרשת בהם שיש בהם רצון ה', ואותם אנחנו חפצים ומשתוקקים לקיימם במלואם.

פרשת זכור - חיובה מדאורייתא

השבת היא 'שבת זכור', השניה בין ארבעת הפרשיות שבין לפני ר"ח אדר ועד חודש ניסן, ונקראת כך על שם פרשת 'זכור' שחייבים לקרוא מדאורייתא.

מרן פסק בשו"ע שחיוב קריאת פרשיות זכור ופרה, הוא מדאורייתא. והנפקא מינה למעשה היא, בדין קריאת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאת התורה, שבכל הפרשיות מותר, אבל לא בעת פרשת זכור כיון שחייבים לשמוע כל מילה, ואם לא שמע ולו אות אחת ממנה, לא יצא יד"ח (שו"ע סי' קמו ס"ב).

עוד כותב מרן, אם נמצא במקום שאין מנין, חייב להתאמץ ולבוא למקום יישוב שבו יש מנין מסודר וספר תורה בשבת זו כדי לשמוע את פרשת זכור, וז"ל (סי' תרפ"ה ס"ז): "וי"א שפרשת זכור ופרשת פרה אדומה חייבים לקרוא מדאורייתא, לפיכך בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבא למקום שיש מנין בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא. הגה: ואם אי אפשר להם לבא, מ"מ יזהרו לקרותם בנגינתם ובטעמם" (ועיין למגן אברהם שכותב שפרשת פרה אינה מדאורייתא, ולא נאמר אלא על קריאת זכור בלבד).

קריאתה בפה ומתוך ספר דוקא

עוד חומרה מצאנו בפרשת זכור, שאין שום אפשרות לקרוא מן התורה בעל פה או בעיון בעלמא, אלא מתוך הספר דוקא. וז"ל הגמ' (מגילה יח ע"א): "קראה על פה (את המגילה) לא יצא וכו'. מנלן - אמר רבא, אתיא זכירה וזכירה, כתיב הכא והימים האלה נזכרים, וכתיב התם כתב זאת זכרון בספר, מה להלן בספר - אף כאן בספר. וממאי דהאי זכירה קריאה היא - דלמא עיון בעלמא - לא סלקא דעתך, דכתיב זכור, יכול בלב - כשהוא אומר לא תשכח - הרי שכחת חלב אמור, הא מה אני מקיים זכור - בפה".

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויקרא - תשס"ג - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

מטרת עמלק, קרירות בלהט המצוות

התורה אומרת על עמלק 'אשר קרך בדרך', ללמדך שקיר את עם ישראל מכל הלהט שרכשו בטבעם ובנפשם ברצון לקיים כל מצוה, עם ישראל ששים לקיים כל מצוה שבאה לידם שלא להחמיצה כלל. אברהם אבינו קם בבוקר השכם לעקדת בנו יצחק, ולא חיכה להשתעשע עם בנו עוד מעט עד סמוך לשקיעה, אלא קם בזריזות מייד בבוקר. כך השריש בנו אברהם אבינו לעשות כל מצוה בזריזות ובשמחה.

כל מלחמה שבעולם מתחילה בגלל שרוצים להציל את קרקעות המדינה שנכבשו על ידי האויב עמו נלחמים, וכן על זה הדרך. אבל במלחמתו של עמלק נגד ישראל לא היה שום הגיון, שכן עדיין לא כבשו ולא ממשו את הבטחת הבורא לתת להם את הארץ, ולכן התורה מדגישה "בדרך".

ויזנב בך כל הנחשלים

מסופר על רב אחד שהלך לעשות 'תשליך' בראש השנה, והנה תלמידו התכוף לרגליו בשעה שעשה את התשליך, ועשה תנועה כאילו אוסף דבר מה לכיסו. שאל אותו רבו לפרש הדבר, וענה לו התלמיד: שעוונותיו של רבו חביבות עליו כגון עדן, ומה שנחשב עוון אצל הרב, הרי הוא מצוה אצל התלמיד. על עמלק כתוב ויזנב בך כל הנחשלים אחריו, את אותם האנשים שנפלטו מחוץ לעננים שהקיפו את מחנה ישראל, וכמו שאומרים חז"ל שכשהיה אדם עושה עברה ואפילו קלה, כגון שלא בירך ברכה אחרונה אחרי שאכל מן, היה נפלט מחוץ לעננים עד שחוזר בתשובה. והיה עמלק תופס ומנסה להחטאים, אמרו לו שאותם הנחשלים הם צדיקים ולא יצליח להלחם נגדם (והיה מבזה את מצות מילה, עיין רש"י דברים כ"ה פסוק י"ח ותרגום יונתן בן עוזיאל).

בלי מלכות לישראל אין נצחון נגד עמלק

בהפטרות של שבת זכור נוהגים הספרדים להקדים ולקרוא הפסוק נוסף קודם העניין של זכירת עמלק, והוא: 'ויאמר שמואל אל שאול אתי שלח ה' למשחך למלך על עמו על ישראל ועתה שמע לקול דברי ה'. פה אמר ה' צבקות פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל וכו' (שמואל א' פ"ט ו' פ"א). ויש להבין, מדוע מקדימים לקרוא פסוק זה, ולא מתחילים בעניין עמלק כמו שנהגו האשכנזים? ללמדנו שללא מלוכה בישראל, אין ניצחון על עמלק, וכפי שאומר שמואל לשאול, אני בא למשחך למלך ואז מצווה על מחיית עמלק.

שארית זרעו של עמלק בעולם

בהמשך ההפטרות כתוב (שם ח' ט') 'ויתפש את אגג מלך עמלק חי ואת כל העם החריס לפי חרב. ויחמל שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן והבקר והמשנים ועל הפרים ועל כל הטוב ולא אבו החרימם וכל המלאכה נמבזה ונמס אתה החרימו. ויהי דבר ה' אל שמואל לאמר. נחמתי פי המלכתי את שאול למלך כי שב מאחרי וכו' ושם מובאת תוכחה ארוכה על שאול שסר מאחרי ה' ולא קיים את ציווי ה' להרוג כל זכר מעמלק. ומבקש שמואל להביא לפניו את מלך עמלק "ויאמר שמואל הגישו אלי את אגג מלך עמלק ויגדל אגג מעדנת ויאמר אגג אכן סר מר המנות. ביאור הדברים הוא שכשהביא לפניו את אגג הלך נינוח וסר מעליו פחד המות לגמרי, וזאת משום שידע שהניח את אשתו מעוברת, ולא היה אכפת לו ליהרג כיון

רוב נזקו תהיה מפלתו ורעתו כמו שאתה מוצא בעמלק כי מפני שעשה רעה גדולה לישראל שהתחיל הוא להזיקם ציונו ברוך הוא לאבד זכרם מני ארץ ולשרש אחריו עד כלה. מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה שחייב זכירה זו היא בלב ובפה, וכן הוא בספרי, זכור את אשר עשה וגו', יכול בלבבך, כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך, כדי שלא ישכח הדבר, פן תחלש איבתו ותחסר מהלבבות באורך הזמנים. ואל הזכירה הזאת בלב ובפה לא ידענו בה זמן קבוע בשנה או ביום כמו שנצטוו בזכירת יציאת מצרים בכל יום ובכל לילה, והטעם כי בזכירה ההיא עיקר הדת, וכמו שהרחבנו הדבור על זה בהרבה מקומות בספרי, אבל טעם זכירת מה שעשה עמלק אינו רק שלא תשכח שנאתו מלבנו, ודי לנו בזה לזכור הענין פעם אחת בשנה או שתי שנים ושלש. והנה בכל מקומות ישראל קוראים ספר התורה בשנה אחת או בשנים או שלש לכל הפחות והנה הם יוצאים בכך מצוה זו. ואולי נאמר כי מנהגן של ישראל בפרשת זכור לקרותה בשבת מיוחד בכל שנה תורה היא ומפני מצוה זו היא שקבעו כן, והוא השבת שלפני פורים לעולם, ודין יהיה לקרותה ביום פורים לפי שהוא מענינו של יום כי המן הרשע היה מזרעו, אבל להודיע שקודם נס זה נצטוו בזכירה זו קבעו הפרשה קודם לפורים, אבל סמכוה לפורים על דרך מה שיאמרו זכרונם לברכה במקומות סמכו ענין לו. ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן, בזכרים כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, לא לנשים. ועובר על זה ולא זכר בלבו וקרא בפיו מעולם מה שעשה עמלק לישראל ביטל עשה זה, וגם עבר על לאו הבא על זה שהוא לא תשכח, כמו שנכתוב בסוף הלאוין שבסדר זה [מצוה תר"ה] בעזרת השם, עכ"ל.

דעתו הרמב"ן בטעם מצות מחיית עמלק

הרמב"ן כתב: "זכור את אשר עשה לך עמלק - כבר הזכרתי המדרש שדרשו בו בספרא יכול בלבבך, כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך. וכן בספרי זכור את אשר עשה לך עמלק, בפה לא תשכח, בלב. ולא ידעתי מה היא הזכירה הזו בפה, אם לאמר שנקרא פרשת עמלק בציבור, ונמצאו למדין מן התורה בשניה זכור (מגילה כט א), ויהיה סמך למקרא מילה מן התורה; והנכון בעיני שהוא לומר שלא תשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים, ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע, ולכך נצטוו למחות את שמו. וכן במעשה מרים נצטוו להודיע לבנינו ולספר בו לדורות, ואע"פ שהיה ראוי גם להסתירו שלא לדבר בגנותן של צדיקים, אבל צוה הכתוב להודיע ולגלותו כדי שתהא אזהרת לשון הרע שומה בפייהם, מפני שהוא חטא גדול וגורם רעות רבות ובני אדם נכשלים בו תמיד, כמו שאמרו (ב"ב קסה א) והכל באבך לשון הרע" (רמב"ן דברים פרק כה פסוק י"ז).

מצות מחיית עמלק קיימת כל השנה, ועל כן בכל פעם שמזכירים את שמו י"ל ימח שמו וזכרו, ואין הבדל אם זה עמלק של המקרא או שונאי ישראל של ימינו.

ואחריתו עדי אובד

על הפסוק 'ראשית גויים עמלק ואחריתו עדי אובד', מפרש בעל הבא"ח, שעמלק טען שהוא ראשית עם ישראל ובשמו יש רמז לכך, שכן עמלק ר"ת - עמרם, משה, לוי, קה"ת, והוא שולט עליהם. אבל הכתוב אומר לו "ואחריתו עדי אובד" - האותיות הסופיות של עמרם, משה קה"ת ולוי הם מיתה, הרי שבאחריתו של עמלק טמונה מיתתו.

קול צופיך

מנחם הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויקרא - תשס"ג - מאת מנחם הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

אני אקבע (ישנם החושבים כי המספר 13 הוא לא טוב, אך טעות בידם. ולהיפך, י"ג הם י"ג מידות של הקב"ה וסימן טוב הוא). אך לא זכר כי היא עת הלידה, וכל חודש אדר הוא שמחה וסימן טוב לכל עם ישראל, וכבר משנכנס אדר מרבין בשמחה (עיין לעטרת תפארת פלאות רבות אות ק"ו, וכן למהר"ם שיף על סוף מסכת חולין בדרושים נחמדים).

ואומר רש"י שהקב"ה משלים שנותיהם של צדיקים מיום ליום וכו' הרי שבשבעה באדר מת, והיה להם זכות של משה רבנו (עיין רש"י מגילה י"ג ע"ב ד"ה בשבעה באדר).

ועד זקנה אני הוא

אומר המן לאחשורוש "ישנו עם אחד", אני עשיתי גורל, תן את עם ישראל ביד - ואמר רבא ליכא דידע לישנא בישא כהמן. אומר לו אחשורוש: אני פוחד שמא האלוה של עם ישראל יתנקם בי כפי שעשה לפרעה ולסיסרא. אומר לו המן, עם ישראל ישנו מן המצוות, והאלוה שלהם ח"ו זקן (ולכן כשמרדכי שואל את הילדים בדרך, פסוק לי פסוקך, עונה לו אחד מהם את הפסוק "ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול", עיין מדרש רבה אסתר פרשה ז'). אומר לו אחשורוש: אתה אומר שהם יִשְׁנו מן המצוות, אבל הרי יש להם רבנים.

(מסופר על רב אחד שהיה לו עץ שתול בגינתו, והיה העץ מיצל על הכביש, וחשב שהאנשים יוכלו ליהנות מצל זה. יום אחד באו אליו בשאלה, מה דין עץ ברשות היחיד, ופונה לרשות הרבים, ויש עגלה עם משא גבוה והעץ מפריע, אמר להם, למחר אענה לכם. באותו לילה, הלך הרב וחתך את העץ שלו. למחרת בבוקר באו שוב לרב, וענה להם: מותר לחתוך את העץ. אמרו לו: העץ שלך מותר, ושלנו אסור. אמר להם צאו וראו את העץ שלי, הלכו וראו שהוא חתוך, והתביישו. וזהו שמובא בגמרא על הפסוק "התקוששו וקוששו" (צפניה ב', א') אומר ריש לקיש, קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים. עיין בבא מציעא ק"ז ע"ב).

וממשיך המן ואומר: גם הרבנים ישנו, והם מפורדים כפרידה זו שאינה עושה פירות (למשל בימינו, אם היתה אחדות בין כל הדתיים, היו יכולים לעשות מהפכה בכנסת). ושמה תאמר איכא מדינתא מינייהו ת"ל "בכל מדינות מלכותך ודתיהם שונות מכל עם", דלא אכלי מינן ולא נסבי מינן ולא מנסבי לן. "ואת דתי המלך אינם עושים" - דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י (כאשר אתה אחשורוש רוצה לגבות מהיהודים כסף הם תמיד טוענים שבת היום, פסח היום, והם אינם נותנים כסף למלכות). "ולמלך אין שוה להניחם" - דאכלו ושתו ומבזו ליה למלכות (ומקללים אותך), ואפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהן זורקו ושותהו, ואם אדוני המלך (כאן מתחנף המן למלך) נוגע בכוסו של אחד מהן, חובטו בקרקע ואינו שותהו.

ומשלוח מנות ומתנות לאביונים - סמל האחדות

אומר הרב בעל 'מנות הלוי': לכן בפורים נוהגים לשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, ללמד כי איננו מפורדים אלא מאוחדים.

שהניח מזרעו של עמלק בעולם וכמו שעמל"ק בגימטריא 240, היינו "מר".

לא התכוונו ליהנות מסעודת אחשורוש

אסתר המלכה מבקשת מכל עם ישראל כולל טף ונשים לצום שלשה ימים, ולכאורה מדוע שהם יצומו, והרי אם ברצונה ללכת אל המלך ולהנצל היא צריכה לצום? דבר זה יבואר על פי הגמרא: (מגילה יב ע"א) "שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה - אמר להם אמרו אתם! - אמרו לו, מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. אם כן שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו - אמרו לו, אמור אתה - אמר להם, מפני שהשתחונו לצלם. אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר - אמר להם, הם לא עשו אלא לפנים - אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהן אלא לפנים, כלומר גם כשהשתחונו לצלם של אותו רשע לא התכוונו לשם עבודה זרה ממש, רק מתוך פחד.

ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה

המן עושה עצמו אלוה ועובר ברחוב, אבל "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה". נשאלת השאלה, מדוע מרדכי אינו מתחבא והולך לבית המדרש, אלא עובר מול המן?

בא המן ואומר למרדכי, הרי בתפילת שחרית ב"עלינו לשבח" אתה אומר "ואנחנו כורעים ומשתחוים", תאמר זאת ותשתחוה לי. אבל "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה" - אפילו לא בעת "עלינו לשבח", כדי שלא יחשבו שהוא משתחוה להמן.

והמן שואל את מרדכי, מדוע אינך משתחוה לי? ענה לו מרדכי: אתה כמו פסל ועבודה זרה, וכן יש עליך ע"ז. אמר לו המן: וכי אביכם יעקב לא השתחוה לעשיו? ענה לו מרדכי: יעקב אבינו אמר לבניו כשיבוא עשיו תאמרו "שויתי ה' לנגדי תמיד", ותכוונו להשתחוות לקב"ה, ועשיו יחשוב כאילו משתחוים לו. אומר המן למרדכי אם כן, אמור גם אתה "שויתי ה' לנגדי תמיד" ותשתחוה לי? אמר לו מרדכי: אם אני אשתחוה יבואו כלי התקשורת ויצלמו אותי, ויראו אותי משתחוה אליך, ולא ידעו שאמרתי "שויתי ה' לנגדי". כי בזמנו היו יעקב ואחד עשר בניו וארבעת נשותיו בלבד, ואפשר לומר להם שיכוונו בהשתחויה לפני ה'.

אומר הרמב"ם אדם צריך לחזור בתשובה, היפך ממה שעשה בעבירה. ואם נהנו מסעודת אחשורוש - אזי התיקון לצום שלושת ימים. ואם השתחוה לפסל בזמן נבוכדנאצר - אומר מרדכי, אני לא משתחוה אפילו אם יהרגו אותי.

ולא זכר כי היא עת הלידה

חז"ל אומרים שהמן עשה גורל מיום ליום ומחודש לחודש. דהיינו, לפי הפשט - הוא עשה גורל על החודש, וגורל על היום שבאותו חודש, ויצא לו י"ג לחודש אדר. אבל כתוב "מיום ליום ומחודש לחודש"?!

כל כוונתו של המן היתה רשעות, כשהפיל המן גורלות על החודשים ויצא חודש אדר, אמר: בחודש זה מת אבי התעודה, משה רבנו ע"ה. אמר המן: מיום ז' אדר עד י"ג בו זה שבעה ימים של האבל, ואת היום השביעי שהוא יום ההספד הגדול למשה, דהיינו יום י"ג אדר,

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויקרא - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

מטה, והיה משנה את קולו שלא יזהו אותו. וע"כ בתו של המן לא זיהתה אותו ושפכה עליו קיתון של שופכין, וכשהוא הגביה ראשו לראות מי שפך, וראתה אותו בתו, הפילה עצמה ומתה, וע"כ כתוב "ואבל וחפוי ראשו" (עין מגילה שם).

נוהגים להכות ב"המן"

כתוב בשו"ע: "...עוד כתבו שנהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים, או לכתוב שם המן עליהן, ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו על דרך: מחה תמחה את זכר עמלק (דברים כה, יט) ושם רשעים ירקב (משלי י, ז) ומזה נשתרבב המנהג שמכים המן כשקורים המגילה בבח"כ (אבודרהם); ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו, כי לא לחנם הוקבעו (ב"י בשם א"ח)..."

בזמנם היו מכים בעת אמירת "המן" בעזרת מקלות או אבנים. כיום, הילדים נוהגים להכות ב"קפצונים", ובשאר דברים. הרב פלאגיי ע"ה כתב: וילדים ואנשים מכים בדברים גדולים, יזהרו מדברים העושים רעש גדול שעושה פחד לאנשים וכו'.

ומכאן רמז לכל ה"המנים" של דורנו שאחרי שימותו אנו נעשה ביום האבדון שלהם, יום פורים, ובעת הזכרת שמם אנו נירה בכדורים שהביאו להם. ואומר הרמב"ם גם כשיבוא המשיח כל החגים יתבטלו חוץ מפורים. ואפשר גם לכדומה לפורים.

תמחה את זכר עמלק

כתוב "תמחה את זכר עמלק" (דברים כה, יט), וכתוב "כי מחה אמחה את זכר עמלק" (שמות יז, יד). כיום איננו יודעים מיהו עמלק, כי כל אחד לובש צורה ופושט צורה, "משנאי ה' יכחשו לו" כל אחד בא וטוען אני לא עשיתי כלום, אבל לעתיד לבא כל אחד מהם יקבל את עונשו המגיע לו מאת הקב"ה יתברך שמו ויתעלה כסא הדרו.

אנחנו שומעים על הרבה נסים ונפלאות, אבל אנו רוצים לראות אותם בעינינו כמו שכתוב "וירא ישראל את מצרים מת". וכל אחד ואחד צריך להאמין שעכשיו יבוא המשיח, ואליהו הנביא יכול לבוא גם בלילה. ויה"ר, שהקב"ה יפדנו מצרינו ואויבנו, ומכל מבקשי רעתנו, "תיפול עליהם אימתה ופחד בגדול זרועך ידמו כאבן", "חרבם תבוא בליבם וקשתותם תישברנה", וכל מי שחושב על עם ישראל מחשבה או עצה שאינה טובה, אבדו בטלו גדעו הפרו הפר עצתו, כדבר שנאמר "ה' הפיר צת גוים הניא מחשבות עמים", ויה"ר שהקב"ה יזכנו לגאולה במהרה, בביאת הגואל ובנין אריאל, אכ"ר.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

www.harav.org

עץ גבוה חמשים אמה

על דברי המלך להמן: "הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך", מבארים התוספות (מגילה דף י"ג ע"ב ד"ה הכסף נתון): גימטריא דהכסף עולה הע"ץ רמז לו שיתלה עליו. כשרצה המן לתלות את מרדכי הוא חיפש עץ גבוה חמשים אמה. ומדוע חיפש דוקא חמשים אמה ולא פחות? אומר הבא"ח: שעשה המן חשבון לתלות עליו את מרדכי ועוד אנשים אחרים. ועוד אומר הבא"ח, שבניו של המן נתלו בפורים, והמן נתלה בפסח, ונעשה נס וגופתו נשארה שלמה, כדי שכולם יראו את המן ועשרת בניו תלויים (והציור שמציירים כיום יהיה אמיתי).

וכשחיפש המן עץ, ולא מצא, מה עשה? הוריד מתקרת דירתו קורת עץ ארוכה. אמרה לו זרש אשתו: אתה רמאי ושקרן, כל פעם שאני מבקשת ממך לקנות דברים, אתה טוען שאין לך כסף, אבל כעת יש לך? וכתוב "ויספר המן על עושרו ורוב בניו", אומרת זרש בליבה 'כסף טוען לי שאין לו, ועתה אני שומעת על עושרו הרב, וכן הוא בוגד בי שהולך עם נשים אחרות ויש לו מהן בנים, ע"כ אני אתן לו עצה שיפול ויכשל בה'. וידוע, שכשנידון אדם למוות בכיסא חשמלי, אם ישב על הכסא והופסק זרם החשמל מחמת תקלה כלשהיא, בטל דינו ויצא לחופשי. באה זרש ואמרה להמן אולי העץ רקוב ואינו יציב, ונתנה לו עצה, שיבדוק את חוזקו של העץ על ידי שיתלה את עצמו עליו, הלך המן ובדק את חוזק העץ, יצאה בת קול ואמרה לך נאה לך יאה.

הקדים שקלי ישראל לשקלי המן

כתוב בגמרא על הפסוק "אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככר כסף" וגו', אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהן לשקליו והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים (עין מגילה י"ג ע"ב).

ומדוע אמר משה רבנו שיתנו מחצית השקל ולא שקל שלם? מכיון שחצי ועוד חצי שווה אחד, וזוהי האחדות שבעם ישראל, וכשהם מאוחדים, אין מי שיכול להם.

והעם לעשות בו כטוב בעיניך

אומר הרב חיד"א: מהפסוק "הכסף נתון לך" – נלמד הכסף בגימ' הע"ץ (כמבואר בתוס' לעיל?), אבל כיצד מתבאר המשך הפסוק "והעם לעשות בו כטוב בעיניך"? התשובה היא, כמו שהמן ביקש גדולה לעצמו, כך יגדל את העם, וזהו שאמר לו אחשורוש "קח הלבוש והסוס ועשה כן למרדכי".

"ואתה על במותימו תדרוך"

וכשלקח המן את הסוס ואמר למרדכי שיעלה, אמר לו מרדכי: אינני יכול, כיון שאני חלש מהתענית. גחן המן כדי שיעלה עליו וישב על הסוס, ובעט בו מרדכי. אמר לו המן הרי כתוב בתורתכם "בנפול אויבך אל תשמח ובכושלו אל יגל ליבך"? ענה לו מרדכי: אתה כבר בקי בתורה כולה?! הני מילי בישראל, אבל בדידכו יש פסוק אחר "ואתה על במותימו תדרוך", ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו (עין מגילה ט"ז ע"ב).

חכם מנשה שלו ע"ה היה אומר, כשהרכיב המן את מרדכי על הסוס והלך לפניו ואמר "ככה יעשה לאיש" וכו', היו פניו נפולות כלפי

www.harav.org

website@harav.org